

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 15 februari 1945 kl. 6 em.

*Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner
om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten
m. m.*

(1:a avd.)

Till bevillningsutskottet ha hänvisats följande, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) motionen nr 37 i andra kammaren av fru *Rönn-Christiansson* och herr *Hagberg* i Luleå, vari hemställt, »att riksdagen måtte besluta avskaffa allmänna omsättningsskatten»; samt

2) de likalydande motionerna nr 173 i första kammaren av herr *Gustavson* m. fl. och nr 272 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., vari hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om utredning och förslag avseende den allmänna omsättningsskattens snara avskaffande och ersättande med på annat sätt utformade beskattningsåtgärder, som med enklare förfaringssätt och mindre invecklade kontrollåtgärder förena större hänsyn till försörjningsbörd och skattekraft».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framställda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

I motionen II: 37 har till stöd för det däri framställda yrkandet anförts bland annat följande. Redan vid införandet av den allmänna omsättningsskatten hade starka betänkligheter anförts mot densamma. Under de år som gått hade allt flera röster höjts för slopandet av nämnda skatt. Självklart hörde omsättningsskatten till de ur social och befolkningspolitisk synpunkt mest motbjudande formerna av beskattning, eftersom den hårdast drabbade de små inkomsttagarna och speciellt de barnrika familjerna. Rent skattetekniskt kunde starka invändningar göras. Uppenbart vore, att skatten såsom en avgift för vissa varor, försålda genom hundratusental av detaljhandlare, hantverkare och andra småföretagare, måste verka betungande. Motiveringen för skattens bibehållande sades fortfarande vara det statsfinansiella läget. Man hade dock underlåtit att pröva andra vägar för att åt staten tillförsäkra motsvarande belopp. En utväg som ej prövats vore det upprepade gånger motionsvis framförda förslaget angående engångsskatt på förmögenhet.

I de likalydande motionerna I: 173 och II: 272 har åberopats bland annat

följande. Redan vid omsättningsskattens införande hösten 1940 uttalades från olika håll betänkligheter mot att använda en sådan särskilt för de fattigaste tryckande och orättvis skatteform. Inom vederbörande riksdagsutskott gavs också uttryck åt den uppfattningen, att utskottet ingalunda haft tillfälle på ett uttömmande sätt pröva möjligheterna att med anlitande av andra utvägar skaffa statsverket de avsedda beloppen. Redan omsättningsskattens konstruktion såsom en avgift på vissa varor, försålda genom hundratusental av detaljhandlare, hantverkare och andra småföretagare, vore opraktisk och osäker samt medförde inte minst ur kontrollsynpunkt irritation och svårigheter. Allmänheten finge dessutom lätt uppfattningen, att även om uppbörden av denna skatt såsom en extra börda vältrats över på näringslivet och således till största delen icke belastade statsverket, så bleve det dock till sist kunderna, som finge bära det hela. Finansministern hade avsett att genom omsättningsskatten i högre grad än förut taga de mindre inkomsttagarnas skattekraft i anspråk. Emellertid syntes berättigad kritik kunna riktas mot såväl utformningen som konsekvenserna av den metod, som tillgripits. Omsättningsskatten vore en skatt på utgifter, icke på inkomster. Då den åvilade en mängd nödvändighetsvaror, träffades också alla därav. De små inkomsttagarna och de fattiga barnrika familjerna drabbades utan hänsyn till försörjningsbörda och skattekraft. Genom denna beskattningsform motverkades direkt samhällets sociala hjälpverksamhet, så att särskilda extraåtgärder måst tillgripas för att motverka sådana skadeverkningar. Detta förtjänade ihågkommas, när man talade om de belopp, som inflöte genom skatten. Det 1940 framlagda förslaget hade avsett att genom omsättningsskatten uttaga 200 miljoner kronor årligen. Verkligheten hade emellertid väsentligt överträffat detta. Sålunda beräknades för kommande budgetår 330 miljoner kronor skola inflyta. Med hänsyn till statsverkets medelsbehov skulle detta vara ett enbart glädjande förhållande, om skatten utgått efter sunda och rättvisa principer. Då emellertid snarast motsatsen vore fallet, innebure detta en ofantlig ökning av de skadliga verkningar, som från början kunnat befaras, och gäve ökad tyngd åt de skäl, som redan då förutsades böra leda till omsättningsskattens snara avskaffande. Om detta av statsfinansiella skäl icke kunde ske utan vidare, talade alla rimliga skäl för en förnyad omprövning av andra utvägar att skaffa de från början avsedda beloppen. Det syntes ingalunda ouppnåeligt att med användande av tillgänglig skatteexpertis uppgöra ett bättre skatteförslag. Redan vid 1940 års urtima riksdag hade i motionerna I: 24 och II: 30 framförts tanken på omsättningsskattens ersättande med på annat sätt utformade beskattningsåtgärder, som med enklare förfaringsätt och mindre invecklade kontrollåtgärder förenade större hänsyn till försörjningsbörda och skattekraft. Dessa synpunkter syntes fortfarande värda att prövas. En skatt sådan som omsättningsskatten, som drabbade även de ekonomiskt sämst ställda, syntes föra alldeles för långt. Riktigt vore däremot, att den nu gällande ortsgraderingen av skatteavdragen ledde till stora ojämnheter. Den uppfattningen vunne allt större spridning, att innevånare på orter, där löner och andra inkomster som regel vore större än på andra håll, borde

kunna nöja sig med skatteavdrag, som ansetts tillräckliga för landet i övrigt. I vart fall syntes det rimligare, att de belopp, det här kunde vara fråga om, uttoges genom direkt beskattning med viss progression i fråga om de högre inkomsterna än som för närvarande genom den orättvist utan hänsyn till inkomst och försörjningsbörda drabbande omsättningsskatten. De närmare normerna härför syntes böra bero av utredning.

Vid framläggandet av förslaget om införande av allmän omsättningsskatt anförde statsrådet och chefen för finansdepartementet i propositionen nr 3 vid 1940 års urtima riksdag bland annat följande. Statsfinansiella skäl talade för att man borde i möjlig mån öka beskattningen. Penningpolitiska överväganden ledde till samma slutsats. De ökade statliga utbetalningarna motvägdes vid gällande uppbördsformer för inkomstskatterna sannolikt mest effektivt genom en skärpt indirekt beskattning. Mera betydande intäkter av en ökad konsumtionsbeskattning stode emellertid att vinna blott om man överginge till att anlita en allmän omsättningsskatt. Trots de vägande invändningar av ekonomisk, socialpolitisk och även skatteteknisk art som kunde riktas mot en sådan skatt funne sig departementschefen därför böra tillstyrka, att det svenska skattesystemet utbyggdes med en omsättningsbeskattning.

Utskottet.

Första särskilda utskottet vid 1940 års urtima riksdag anförde i sitt i anledning av propositionen avgivna utlåtande, nr 10, bland annat följande. Utskottet ansåge, att det lämpligen icke låte sig göra att uttaga det belopp, som erfordrades för täckning av de ökade statsutgifterna, vare sig genom en skärpning av den direkta beskattningen eller genom ett system av acciser å vissa nödvändighetsvaror och tjänster. Utskottet funne visserligen i likhet med departementschefen vägande invändningar kunna riktas mot en allmän omsättningsskatt, och utskottet skulle otvivelaktigt ur såväl principiell som skatteteknisk synpunkt under normala förhållanden icke kunnat tillråda, att denna beskattningsform införlivades i gällande skattesystem. I dåvarande hårt ansträngda statsfinansiella läge funne sig utskottet dock böra i princip tillstyrka, att en allmän omsättningsskatt infördes.

Frågan om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten har motionsvis framförts vid varje riksdag alltsedan skattens införande. Vederbörande utskott ha i sina i anledning av motionerna avgivna betänkanden allenast anfört, att då de statsfinansiella och andra skäl, som motiverat skattens införande, alltjämt förelegat, bifall till yrkandena om avskaffande av omsättningsskatten avstyrktes. Betänkandena ha därutinnan godkänts av varje års riksdag.

De nu förevarande motionerna åsyfta likaledes avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. Bevillningsutskottet, som i princip hyser samma uppfattning som de utskott, vilka tidigare haft att taga ställning till spörsmålet om avskaffande av omsättningsskatten, har emellertid ansett sig böra i detta sammanhang något närmare utveckla skälen för detta ståndpunkts-tagande.

I motionerna har såsom skäl för avskaffande av omsättningsskatten fram-

för allt framhållits densamma ur social synpunkt olämpliga konstruktion. Utskottet, som till fullo ansluter sig till den uppfattning om omsättningsskattens nackdelar av ekonomisk, socialpolitisk och skatteteknisk art, vilken tidigare uttalats såväl av departementschefen som av vederbörande riksdagsutskott, vill emellertid även framhålla, att dessa nackdelars betydelse likväl icke bör betonas starkare än vad som kan anses vara sakligt motiverat. För belysande av omsättningsskattens verkningar vill utskottet i detta sammanhang framhålla den utredning, som innehålles i den P. M. angående skatetrycket för olika inkomstklasser år 1943 av Erik Lindahl och Mats Lemne, vilken såsom Bihang D fogats till 1944 års statsverksproposition. I detta sammanhang torde särskilt den i promemorian intagna tabell 7 vara av intresse. Berörda tabell avser att utvisa direkt och indirekt beskattning av gift person med ett barn i kommun med genomsnittlig utdebitering enligt år 1943 gällande skattesatser. Enligt de i tabellen återgivna beräkningarna medföra omsättningsskatt och varuskatt i inkomstklasserna mellan 1 300 kronor och 10 000 kronor en belastning stigande från 30 kronor vid 1 300 kronors inkomst till 220 kronor vid 10 000 kronors inkomst, medan belastningen uttryckt i procent av inkomsten utgör vid 1 300 kronors inkomst 2,3 procent och vid 10 000 kronors inkomst 2,2 procent samt för mellanliggande inkomstklasser företer varierande procenttal, dock ej överstigande 2,7 procent. För de högre inkomstklasserna föreligger enligt tabellen en belastning stigande från 300 kronor vid 15 000 kronors inkomst till 650 kronor vid 100 000 kronors inkomst, medan belastningen i procent beräknad i förhållande till inkomsten sjunker från 2 procent vid 15 000 kronors inkomst till 0,6 procent vid 100 000 kronors inkomst. Vid bedömandet av ifrågavarande siffror torde emellertid å andra sidan även böra beaktas de uppgifter angående den totala skattebelastningen, vilka innehållas i samma tabell och som utvisa, att den totala skattebelastningen i förhållande till inkomsten stiger från 16,6 procent vid 1 300 kronors inkomst och 25,2 procent vid 10 000 kronors inkomst till 27,5 procent vid 15 000 kronors inkomst och 48,3 procent vid 100 000 kronors inkomst.

Beträffande möjligheten att för närvarande avskaffa omsättningsskatten anser utskottet, såsom ovan antytts, att de skäl av statsfinansiell och penningpolitisk art, vilka åberopats till stöd för införandet av den allmänna omsättningsskatten, allt fortfarande och även för nästkommande budgetår äga giltighet. Emellertid synes skäl finnas för antagandet, att krigsläget därefter kan medgiva en sådan minskning av våra beredskapsutgifter, att de statsfinansiella förhållandena ej med samma styrka som nu tala för omsättningsskattens bibehållande. Även ur penningpolitisk synpunkt kan vid en förändrad konjunktur ett avskaffande av omsättningsskatten jämväl komma att framstå såsom önskvärt. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t, så snart det statsfinansiella läget och övriga omständigheter det medgiva, vidtager erforderliga åtgärder för avvecklande av den allmänna omsättningsskatten.

Vad åter angår lämpligheten av att nu ersätta omsättningsskatten med andra beskattningsformer får utskottet till en början uttala, att det i allt

fall synes uteslutet att den nya beskattning, som förutsättes i motionen II: 37, kan bli färdig att tillämpas i sådan tid att den redan under nästkommande budgetår kan till sina verkningar ersätta omsättningsskatten. I anslutning härtill vill utskottet anmärka, att det i ifrågavarande motion antydda förslaget angående engångsskatt på förmögenhet i anledning av den vid årets riksdag väckta motionen II: 172 i annat sammanhang kommer att behandlas av utskottet.

Vidkommande härefter det i de likalydande motionerna I: 173 och II: 272 framförda yrkandet om utredning avseende omsättningsskattens snara avskaffande och ersättande med andra beskattningsåtgärder får utskottet uttala, att utskottet för sin del anser, att en avveckling av omsättningsskatten under de omständigheter, som utskottet förutsätter, bör kunna ske utan att densamma ersättes med någon annan beskattning. Vad beträffar den i motionerna framförda tanken på skärpt beskattning genom sänkande av ortsavdragen vid inkomstbeskattningen för orter i högre dyrortsgrupper, vill utskottet i detta sammanhang allenast erinra om att frågan om dyrortsgrupperingen för närvarande är föremål för särskild utredning.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att motionen II: 37 av fru Rönn-Christiansson och herr Hagberg i Luleå, om avskaffande av allmänna omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 173 av herr Gustavson m. fl. och II: 272 av herr Pettersson i Norregård m. fl., angående utredning om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten och dess ersättande med annan skatt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 februari 1945.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Johan Bärge, Elon Andersson, Ekman, Frans Ericson, Velander, Björnsson, Eklund, Heūman, Gustaf Elofsson och Lennart Johansson, samt

från andra kammaren: herrar Hagberg i Malmö, Björklund, Hammarlund, Olsson i Gävle, Sandberg, Orgård, Janson i Frändesta, Falk, Jonsson i Skedsbygd och Sundström i Skövde.

Reservation

av herrar *Gustaf Elofsson, Jonsson* i Skedsbygd och *Hammarlund*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening är det en angelägenhet av stor vikt att omsättningsskatten åtminstone i sin nuvarande utformning icke bibehålles längre än som är oundgängligen nödvändigt. Särskilt gäller detta den del av omsättningsskatten, som hänför sig till egentliga nödvändighetsvaror. Det är också huvudsakligen beträffande dessa som skatten träffar orättvist och är verkligt betungande. I avseende på varor av mer eller mindre lyxbetonad karaktär finns däremot enligt utskottets mening ingen anledning att nu mildra beskattningen. Skulle det visa sig nödvändigt, torde t. o. m. en skärpning kunna äga rum beträffande sistnämnda slag av varor. Detta skulle måhända också kunna underlätta och påskynda ett borttagande av skatten å nödvändighetsvaror. En förutsättningslös utredning härom synes böra igångsättas utan dröjsmål.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att motionen II: 37 av fru Rönn-Christiansson och herr Hagberg i Luleå, om avskaffande av allmänna omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 173 av herr Gustavson m. fl. och II: 272 av herr Pettersson i Norregård m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående sådan omläggning av omsättningsskatten att nödvändighetsvaror undantagas från beskattningen.»
